

UDK: 619:636.2:617.3:616

QORAMOLLARDA YIRINGLI PODODERMATIT KASALLIGINING ETIOPATOGENEZI

R.M.Tashtemirov

Tarqalishi Va Uni Davolash v.f.n., professor

G.F. Esanboyeva

magistrant

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada qoramollarda uchraydigan tuyoq kasalligiga xos yiringli pododermatitning etiologiyasi, diagnostikasi davolash va oldini olish chora-tadbirlari bo'yicha adabiyotlar tahlili asosida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *qoramollar, tuyoq kasalligi, oqsash, yaralar, klinik belgilar, davolash, profilaktika.*

MAVZUNING DOLZARBLIGI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 yanvardagi "Chorvachilik tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4576-sonli qarorlari hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda soha xodimlari zimmasiga yurtimizda chorva mollari bosh sonini ko'paytirish vazifasining emas, balki ularning zotlarini yaxshilash, mahsuldorligini oshirish, zooveterinariya xizmatlari sifatini yaxshilash vazifasini ham yuklandi.

Bugungi kunda dunyoning aksariyat mamlakatlarida qoramollar orasida oyoqlarning distal bo'limi kasalliklari keng tarqalishi kuzatilmoqda. Chorvachilik komplekslar va fermalari sharoitlarida saqlanayotgan qoramollar jarrohlik kasalliklarining 90%-ini oyoq kasalliklari tashkil etadi va bunday kasalliklar jarohat, bo'g'im-pay cho'zilishlari, tuyoqlarning yiringli-nekrotik zararlanishi ko'rinishlarida namoyon bo'ladi [8].

Shu boisdan, respublikamizning mintaqaviy sharoitlarini inobatga olib, qoramollar tuyoq kasalliklarining uchrash darajasi, tashxis qo'yish, etiopatogenezini aniqlash, davolash va oldini olishning samarali uslub va vositalarini ishlab chiqish va takomillashtirish maqsadida olib borilayotgan tadqiqotlar dolzarb bo'lib hisoblanadi.

TADQIQOTNING MAQSADI

Respublikamizning mintaqaviy sharoitlarini inobatga olib, qoramollar tuyoq kasalliklarining uchrash darajasi va sabablari, kasallangan hayvonlar organizmida kechadigan morfologik va gematologik o'zgarishlarni tahlil qilish, davolash va oldini olishning samarali uslublarini chiqish. Samarqand viloyatidagi fermer xo'jaliklarda va aholi qarmog'idagi qoramollarda uchraydigan yiringli pododermatit kasalligini o'rganish.

TADQIQOT NATIJALARI

Pododermatit bevosita katta qorin atsidozining asorati bo'lib, u kasallik sindromini davolashdan keyin ham kuzatilishi mumkin, chunki ovqat hazm qilish jarayonining buzilishi natijasida katta qorinda nobud bo'lgan bakteriyalar (endotoksinlar), gistamin holida qonga o'tadi va pododermatitning bevosita sababchisi bo'lib xizmat qiladi [7].

V.N.Avrorov oyoq kasalliklarining kelib chiqishiga hayvonlarni tirqishli polda saqlash texnologiyasi bilan bog'liq travmatizmni sabab qilib ko'rsatadi va hayvonlar bunday sharoitda saqlanganda tana og'irligi tuyoq hamda tuyoq yumshog'iga bir xilda taqsimlanmaydi, odatda tayanish tuyoqning yarmida yoki bitta tuyoqda ro'y beradi, ikkinchisi esa tirqishga osilib turadi yoki pol qirralari orasiga qisilib qoladi, buning oqibatida tuyoq teri asosini yallig'lanishi kelib chiqadi va bartaraf etib bo'lmaydigan oqsash hamda mahsuldorligini pasayishi kelib chiqadi [1].

Tadqiqotchilar ma'lumotlari bo'yicha 93,5-95,2 % holatda hayvonlarning orqa oyoqlari, 10-12 % holatda esa ikkala oyog'iining ham zararlanishi aniqlangan. Shuningdek, hayvonlarda tuyoq kasalliklarining ichida yiringli pododermatit hamda yiringli-nekrotik yaralar ustunlik qiladi va ular qayd etilgan umumiy holatlarning 40-50 foizini tashkil etadi [2].

Qoraqalpog'iston Respublikasidagi ayrim qoramolchilik fermer xo'jaliklaridagi tuyoq kasalliklarining uchrash darajasi jami 344 bosh qoramollardan 14 tasida (4,06%) uchragan [11, 12].

Barmoqlarning yiringli-nekrotik shikastlanishlarini davolashda jarohat yuzasini yiringli eksudatdan tezroq tozalash, yallig'lanish jarayonini ertachi bartaraf etish, jarohatda sog'lom granulyatsiyani paydo bo'lishini, shuningdek, yallig'lanish-distروفik fazadan (gidratatsiya) regenerativ faza (degidratatsiya) ga o'tishni ta'minlovchi vositani izlab topish muhim ahamiyat kasb etadi [10].

Qoramollar va burdoqiga boqilayotgan buqalar yiringli pododermatitlarini kompleks davolashda gilmoya (bentonit, Irpit-7) ni qo'shib berish, shuningdek yodinolni 1 ml/kg dozada vena ichiga yuborish hamda infraqizil nurlar bilan vibratsion davolash qo'llash yiringli pododermatitni bitishini tezlashtirishi, qonning morfologik va biokimyoviy tarkibiga nojuya ta'sir ko'rsatmasligi, an'anaviy davolash muolajalarini qo'llagandagiga nisbatan o'rtacha 3-7 sutka ertachi sog'ayishi va hayvon organizmining immunologik ko'rsatkichlarini normallashtirishi o'z isbotini topgan [3].

Golshtin-friz zotli sigirlarning yiringli pododermatit kasalligini davolashda muolaja tarkibiga qo'shimcha ravishda vetosporin probiotiki qo'llanilgan bo'lib, tadqiqotlar natijasida vetosporin ichirilgan kasal sigirlarda murakkab bakteriostatik kukunli bog'lamadan foydalanilganida, hayvonlar barmoq sohasidagi yiringli-nekrotik jarayonni bitishi hamda regenerativ-tiklanishini 4-5 kunga tezlashtirishi, patologik jarayon kechayotgan joyga ishlov berish sonini vetosporin berilmagan kasal sigirlarga nisbatan 3 martadan 2 martagacha kamaytirishi aniqlangan [4].

Yiringli pododermatit bilan kasallangan qoramollarni davolashda sorbentlarni qo'llash birmuncha yaxshi samara berib, bunda qonning morfologik ko'rsatkichlarining tez tiklanishi, hususan eritrotsitlar va gemoglobin miqdorlarini oshishi shikastlangan to'qimalarda yoki umuman organizmda oksidlanish-qaytarilish jarayonlarining jadal ko'tarilishidan dalolat beradi [6].

Ayrim mualliflar tuyuq kasalliklaridan pododermatit va har xil yaralarni keltirib chiqaruvchi sabablarga hayvonlarni to'la qiymatsiz oziqlantirish, saqlash va parvarishlashni ko'rsatishgan. Mualliflarni ta'kidlashicha, ushbu barcha omillar, o'z navbatida yiringli-nekrotik jarayonlarga sabab bo'luvchi tuyuq deformatsiyasiyalarini keltirib chiqaradi [5].

Oyoqlarning distal bo'limi kasalliklarini asosiy sabablari hayvonlarni saqlash sharoiti va oziqlantirishni almashuvi, shuningdek poda guruhlarini shakllantirishda xatolikka yo'l qo'yilishi hisoblanadi. Muallifning fikricha, ixtisoslashtirilgan xo'jaliklarda sut ishlab chiqarishda sanoat usullarini qo'llanilishi hayvonlarni saqlash sharoitini sezilarli darajada o'zgartirgan va organizmda fiziologik yukni birmuncha oshirgan [9].

XULOSA

Adabiyot ma'lumotlarini tahlili asosida xulosa qilsak, qoramollar oyoqlarining distal bo'limi kasalliklari juda keng tarqalgan bo'lib, avvalambor hayvonlarni saqlash sharoiti va oziqlantirilishining buzilishi bilan bog'liq ravishda sezilarli katta iqtisodiy ziyon keltiradi hamda yuqumsiz va yuqumli etiologiyaga ega. Qoramollar oyoqlarining distal bo'limi patologiyalarini davolash va oldini olishda turli davolash usullari qo'llanilib kelingan. Ammo, Respublikamizda chetdan olib kelingan mahsuldor qoramollarda ko'p uchraydigan yiringli pododermatit kasalliklarini etiologiyasi, patogenezi, patomorfologik o'zgarishlari, ularni davolash va oldini olishning maqbul usullari yetarlicha o'rganilmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Авроров В.Н. Сущность и классификация травматизма в промышленном животноводстве // Ветеринария. -1992. -№ 5. –С. 48-50.
2. Гугкаева М.С., Чеходариди Ф.Н. Комплексная терапия гнойного пододерматита у коров // Вестник ветеринарии. -2011. -№ 57. –С. 67-72.
3. Гугкаева М.С. Комплексная терапия гнойного пододерматита у крупного рогатого скота в хозяйства РСО-Алания // Автореф. дисс. канд. вет. наук. Казань, 2011. 24 с.
4. Гимранов В.В., Гиниятуллин И.Т. Особенности и способы применения пробиотиков при гнойно-некротических процессах у крупного рогатого скота. Актуальные вопросы и пути их решения в ветеринарной хирургии. Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию со дня рождения профессора Э.И.Веремея. Витебск, ВГАВМ, 2019. –С. 20-21.

5. Елисеев А.Н., Коломейцев С.М., Бледнов А.И., Толкачев В.А., Болдырев Д.Н., Стебловский Е.А. Комплексный метод лечения гнойно-некротических поражений тканей у молодняка крупного рогатого скота // Вестник КГСХА. -2013. -№ 9. –С. 71-73.
6. Идогов В.В. Лечение коров больных гнойным пододерматитом с применением биологически активных сорбентов // Дисс. канд. вет. наук. Ульяновск, 2011. 194 с.
7. Калюжный И.И., Баринов Н.И. Нарушение функции печени у коров голштино-фризской породы // Ветеринарный врач. -2015. -№ 2. –С. 47-54.
8. Марин Э.М., Ляшенко П.М., Сапожников А.В. Клиническая и патоморфологическая характеристика гнойных пододерматитов у крупного рогатого скота. Вестник Ульяновской государственной сельскохозяйственной академии. Ульяновск, 2015. –С. 123-132
9. Панко И.С., Издепский В.И., Тыхонюк А. и др. Профилактика травматизма крупного рогатого скота // Ветеринария. - 1990.- № 5. –С. 58-60
10. Суворова В.Н. Гнойно-некротические поражения тканей пальцев у овец: Этиология, лечение и профилактика. Дисс... канд. вет. Наук. Курск, 2001. 170 с.
11. Tashtemirov, R. M. Dauletbaev, N.P. (2022). QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI AYRIM QORAMOLCHILIK XO'JALIKLARIDA TUYOQ KASALLIKLARINING UCHRASH DARAJASI. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 205-207.
12. Tashtemirov, R. M. (2022). ZOTLI QORAMOLLARDA PODODERMATITLARNI KELITIRIB CHIQARUVCHI OB'JEKTIV OMILLAR. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 445-448.
13. Nosirxonzoda, A. N. (2023). HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASINING TAMOIYILLARI, SHAKL VA USLUBLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 373-377.
14. Nosirxonzoda, A. N. (2023). HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASINING TAMOIYILLARI, SHAKL VA USLUBLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 373-377.
15. Nosirxonzoda, A. N. (2023). HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASINING TAMOIYILLARI, SHAKL VA USLUBLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 373-377.
16. Nosirxonzoda, A. N. (2023). HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASINING TAMOIYILLARI, SHAKL VA USLUBLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 373-377.